

Голюк О.А. Особливості підготовки майбутніх викладачів дошкільної педагогіки в контексті реформування вищої освіти України (тези доповіді у збірнику матеріалів науково-практичної конференції) / О.А.Голюк // Актуальні проблеми дошкільної та початкової освіти в контексті європейських освітніх стратегій: збірник матеріалів науково-практичної конференції викладачів і студентів інституту педагогіки, психології і мистецтв (Вінниця, ВДПУ ім. М.Коцюбинського, 1-2 квітня 2015 р.) / за ред. Г.С.Тарасенко; Вінницький державний педагогічний університет імені Михайла Коцюбинського, інститут педагогіки, психології і мистецтв. – Вінниця: ТОВ «Нілан ЛТД», 2015. – Вип.4. – С. 437-440.

*Оксана Голюк,
м.Вінниця, Україна,
Вінницький державний педагогічний
університет ім. М.Коцюбинського*

ОСОБЛИВОСТІ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ВИКЛАДАЧІВ ДОШКІЛЬНОЇ ПЕДАГОГІКИ В КОНТЕКСТІ РЕФОРМУВАННЯ ВИЩОЇ ОСВІТИ УКРАЇНИ

Анотація. Розкрито особливості підготовки майбутніх викладачів дошкільної педагогіки в контексті реформування вищої освіти України. Окреслено низку протиріч у підготовці магістрів спеціальності «Дошкільна освіта», пов'язаних з імплементацією нового Закону України «Про вищу освіту».

Ключові слова: підготовка майбутніх викладачів дошкільної педагогіки, магістр спеціальності «Дошкільна освіта», новий Закон України «Про вищу освіту».

Аннотация. Раскрыты особенности подготовки будущих преподавателей дошкольной педагогики в контексте реформирования высшего образования Украины. Очерчен ряд противоречий в подготовке магистров специальности «Дошкольное образование», связанных с имплементацией нового Закона Украины «О высшем образовании».

Ключевые слова: подготовка будущих преподавателей дошкольной педагогики, магистр специальности «Дошкольное образование», новый Закон Украины «О высшем образовании».

Summary. The features of preparation of future teachers of preschool pedagogics are exposed in the context of reformation of higher education of Ukraine. The row of contradictions is outlined in preparation of master's degrees of «Preschool education», related to introduction of new Law of Ukraine «About higher education».

Keywords: preparation of future teachers of preschool pedagogics, master's degree of «Preschool education», new Law of Ukraine «About higher education».

Становлення України як самостійної держави, її національне відродження й перехід до ринкових відносин кардинально вплинули на систему вищої освіти. Інформаційна цивілізація ХХІ ст., яка прийшла на зміну індустріальній цивілізації ХХ ст., об'єктивно вимагає глобальної соціальної трансформації, в основі якої лежать корінні соціокультурні, технологічні, гуманітарні й освітньо-інформаційні зміни. Україні, яка обрала шлях на європейську інтеграцію, демократизацію суспільства і, зокрема, гуманітаризацію освіти, офіційно задекларувавши десять років тому свої наміри реформування вищої освіти відповідно до стандартів та рекомендацій Європейського простору вищої освіти,

підписавши Болонську декларацію та ставши однією з країн-учасників Болонського процесу, повинна гідно увійти до зони європейської освіти.

Головною системною реформою, яка впроваджує європейські норми і стандарти в сфері вищої освіти України стало прийняття нового Закону "Про вищу освіту" [2], покликаного спонукати університети постійно працювати над підвищенням якості навчання, ґрунтуючись на засадничих принципах європейської вищої освіти: демонополізації управління, автономії університетів, академічній свободі викладача і студента, незалежній оцінці якості вищої освіти, розвитку науки в університетах, що відповідає прагненню держави створити на ринку вищої освіти конкурентне середовище. Новий Закон визначає концептуальні засади модернізації вищої освіти, що відповідають цілям і завданням освітніх Програм ЄС Темпус та Еразмус+: інтеграція вищої освіти України до Європейського простору вищої освіти шляхом реалізації положень та принципів Болонського процесу; трициклова структура вищої освіти; забезпечення якості вищої освіти і науки шляхом розвитку незалежної системи забезпечення якості вищої освіти; академічна мобільність; інтеграція освіти, науки та інновацій; академічна, кадрова, організаційна та фінансово-економічна автономія вищих навчальних закладів; співпраця вищих навчальних закладів та бізнесу.

Якість вирішення поставлених перед системою освіти стратегічних і тактичних завдань багато в чому залежить від професійної компетентності педагога. До педагога пред'являється вимога створювати новий спосіб життя, що, по суті, означає бути носієм культури майбутнього і на цій основі готувати майбутнє покоління. Тому професійне становлення педагога нової генерації, його включеність в процес безперервного самоудосконалення є на сьогоднішній день актуальною проблемою. Тільки перетворюючи зміст освіти, форми і способи організації, створюючи принципово нове технологічне забезпечення процесу професійного становлення педагога можна відповісти на виклик часу і знайти ресурс для розвитку системи освіти в зазначеному вище напрямі.

Сучасний етап розвитку людської цивілізації посилює вимоги до наукової компетентності фахівця з вищою освітою і зокрема до майбутнього викладача, що здійснюватиме професійну підготовку вихователів ДНЗ. Сьогоднішні студенти, які навчаються за освітньо-кваліфікаційним рівнем «магістр» за спеціальністю 8.01010101 Дошкільна освіта і здобувають кваліфікацію «Викладач дошкільної педагогіки і психології» повинні уміти творчо мислити, самостійно поповнювати свої знання, орієнтуватися у бурхливому потоці наукової інформації; мають володіти професійною майстерністю; бути здатними забезпечити науковий підхід до сучасного навчального процесу у ВНЗ, обирати найбільш оптимальні форми, методи, засоби навчання і виховання особистості у вищій школі з орієнтацією на людинотворчу функцію; готовими до самостійності, швидкого прийняття рішення, особистої відповідальності, творчого підходу до вирішення виробничих завдань, збереження національної культури, впливу на суспільний розвиток. А відтак, студент магістратури має бути не лише об'єктом навчання й виховання, який протистоїть викладачеві та залежить від нього, він одночасно повинен виступати й суб'єктом самоосвіти і самовиховання. При цьому статус об'єкта діяльності передбачає наявність у студента тих соціальних якостей, які вже сформувалися в нього в конкретних соціальних умовах, а статус суб'єкта діяльності передбачає усвідомлення студентом перспектив подальшої особистої діяльності, вияв соціальної активності, саморозвитку й самореалізації.

На необхідність формування готовності к професійній діяльності в освітньо-виховних закладах різного типу, розвиток готовності до інноваційної діяльності і потреби в постійній самоосвіті вказували Є.Білозерцев, Є.Бондаревська, І.Зязюн, С.Сисоєва, В.Сластьонін, А.Тряпціна та ін. Проблема формування особистості педагога як суб'єкта діяльності, цілісності його професійно-педагогічної підготовки займались В.Бондар, С.Вітвицька, С.Гончаренко, В.Гриньова, І.Зязюн, Н.Кичук, В.Кравець, М.Кузьміна, С.Максименко, Н.Ничкало, О.Пехота, О.Пометун, В.Семиченко, С.Сисоєва, В.Сластьонін, Р.Хмелюк та ін. Проблема формування професійної компетентності фахівців дошкільної

освіти переймалися провідні вітчизняні науковці: Л.Артемова, Н.Баглаєва, І.Бех, Г.Беленька, А.Богущ, В.Захарченко, К.Крутий, І.Луценко, І.Рогальська-Яблонська, Т.Поніманська та ін.

Проте в чисельних працях вчених питання формування професійної компетентності магістрів дошкільної освіти розкрито в контексті попередньо діючого Закону України "Про вищу освіту" та відповідних державних нормативних документів, значна частина з яких втратила свою чинність. Майбутні ж викладачі дошкільної педагогіки, які сьогодні здобувають вищу освіту, знаходяться в надзвичайно складних обставинах, обумовлених низкою протиріч, пов'язаних з імплементацією нового Закону.

По-перше, отримавши досвід навчання за кредитно-модульною системою організації навчального процесу (КМСОНП), студенти не мали можливості долучитися до нової парадигми Європейського простору вищої освіти – студентоцентрованого навчального процесу, в основу якого покладено компетентнісний підхід до побудови та реалізації освітніх програм, повна інтеграція Національних рамок кваліфікації, нової структури вищої освіти, стандартів нового покоління, навчальних програм та окремих навчальних дисциплін. Ю.Рашкевич, аналізуючи реформи, здійснені в українській системі вищої освіти протягом останніх десяти років, стосовно запровадження Європейської кредитної трансферно-накопичувальної системи (ЄКТС) зауважив, що "історія із становленням ЄКТС в Україні більше нагадує знущення над освітянською спільнотою, аніж імплементацію одного з головніших інструментів Болонського процесу", оскільки замість уважного вивчення та розумного адаптування в національну систему вищої освіти загальноприйнятого в європейській освітянській спільноті основного інструменту забезпечення міжнародної академічної мобільності, "українські чиновники від освіти створили свій, доморослий продукт", без урахування того, що ЄКТС є системою акумулювання та перезарахування кредитів, а КМСОНП за означенням є системою організації навчального процесу, а [3, 5-6]. При цьому основний термін ЄКТС "модуль", який практично є синонімом навчальної дисципліни, протягом останніх років трактувався як часовий відрізок (семестр поділяли на два-три модулі), а "змістовий модуль" – як частина дисципліни.

По-друге, відповідно до нового Закону, 1 кредит ЄКТС зменшується з 36 годин до 30 годин і відповідно частка аудиторних занять в одному кредиті для бакалавра становить 33–50%. Що ж до студентів, то зменшення годин аудиторних занять не означає, що їм доведеться працювати менше, оскільки вимог до рівня компетентності випускників ніхто не знижував. А відтак, ключовою рисою, яка має характеризувати студента сучасних ВНЗ, повинна бути самостійність, відповідальність за набуття професійних компетентностей.

Для багатьох ВНЗ новою є проблема організації вибору студентами не менше ніж 25% від загального обсягу кредитів ЄКТС. І справа не тільки в тому, що не всі університети чітко усвідомлюють як практично зреалізувати надане студентам право, але й не всі студенти готові до свідомого обрання зазначеної кількості навчальних дисциплін, розуміння їхньої професійної важливості, відстоювання такого особистісного відповідального права. Адже доволі поширеною в сучасній практиці роботи вищих навчальних закладів була звичка студентів виконувати програмні навчальні завдання лише заради отримання балів, під тиском викладачів тощо. Реформа ж вищої освіти в Україні націлена на те, щоб позбутися таких пострадянських традицій, як примус, диктат, приниження гідності студентів з боку викладачів і освітянського керівництва, та патерналізм, пасивність, "стояння в черзі за дипломом". Як зазначають А.Гожик, Ю.Рашкевич, Л.Булава, результатом цієї реформи мають стати еволюція "людини постсовкової" в "людину європейську", зміна ментальності суспільства й цивілізаційні зміни загалом [1].

По-третє, відповідно до нового Закону університети отримали низку академічних свобод, серед яких – свобода у самостійному створенні освітніх програм без втручання членів уряду та інших інституцій на основі державних стандартів вищої освіти. Однак робота над цими стандартами, серед яких належне місце посядуть компетентності й результати навчання, ще попереду. Тому навчальні плани, які сьогодні розробляються на 2015/2016 навчальний рік є тимчасовими (до ухвалення нових стандартів вищої школи й освітньої

діяльності). При їх розробці дотримуються чинних освітньо-кваліфікаційних характеристик спеціальностей, враховуючи, що існуючі освітньо-професійні програми носять лише рекомендаційний характер.

На жаль, повноцінна ефективна робота університетів над створенням власних нормативних документів поки що стримується застарілістю та невідповідністю вимогам Закону "Про вищу освіту" низки урядових документів, а також відсутністю підзаконних актів, створення яких передбачено Перехідними положеннями до закону і планом дій його впровадження. Попри те що нормативну базу "верхнього рівня" ще не приведено у відповідність до вимог нового закону, вищі навчальні заклади повинні негайно розробити, затвердити і ввести в дію не пізніше як із 1 вересня 2015 р. нові документи, що регламентуватимуть усі питання організації та забезпечення освітнього процесу, – концепцію освітньої діяльності, положення про організацію освітнього процесу, положення про оцінювання знань студентів тощо. Основні принципи, якими слід керуватися при цьому: побудова освітніх програм на компетентнісній основі відповідно до рівнів Національної рамки кваліфікацій з урахуванням професійних стандартів; досягнення якісно нового рівня внутрішньоуніверситетської кооперації в підготовці кадрів шляхом закріплення відповідальності за формування, виконання і забезпечення якості освітніх програм за керівниками і комітетами освітніх програм; залучення всіх категорій працівників університету та студентів до заходів із забезпечення якості освітніх програм. При цьому обов'язковим є студентоцентризований підхід у побудові й реалізації освітніх програм, участь у цих процесах роботодавців, професійних асоціацій, випускників і студентів, використання професійних стандартів, що забезпечить на практиці відповідність профілів підготовки фахівців різного рівня реальним суспільним потребам [1].

Зазначимо, що ми не ставили за мету окреслити всі проблеми, пов'язані з імплементацією нового Закону "Про вищу освіту". Однак, саме окреслені позиції змусили нас вносити термінові зміни до робочої програми навчальної дисципліни "Методика викладання дошкільної педагогіки у ВНЗ" для студентів спеціальності 8.01010101 Дошкільна освіта, метою якої є подальший розвиток у студентів магістратури педагогічних професійних компетентностей, педагогічної майстерності, які дозволять здійснювати викладання провідної фахової навчальної дисципліни "Педагогіка дошкільна" на належному рівні відповідно до потреб демократичного суспільства, проводити виховну роботу зі студентами ВНЗ, організовувати власну наукову роботу та забезпечувати керівництво науково-дослідною роботою студентів, зокрема написання ними курсових робіт.

Ми цілком усвідомлюємо, що підготовка викладача дошкільної педагогіки залежить від вирішення ряду концептуальних проблем, до яких слід віднести проблему відбору змісту професійної освіти та проблему вирішення протиріччя між неконтрольованими цілями підготовки фахівця та наповненням конкретним змістом кожної навчальної дисципліни. Саме тому, під час вивчення теми "Ступенева підготовка фахівця зі спеціальності "Дошкільна освіта" студенти ознайомлювалися з основними тенденціями та перспективами розвитку й удосконалення підготовки фахівців дошкільної освіти в умовах формування європейського освітнього простору; здійснювали порівняльний аналіз системи підготовки майбутніх вихователів ДНЗ в Україні та розвинених країнах світу; вивчали основні положення нового закону України "Про вищу освіту", залучалися до дискусії щодо можливостей його реалізації в сучасних умовах, аналізували дискусії провідних науковців України щодо імплементації нового Закону, які ведуться в соціальних мережах (зокрема в групі "Нові стандарти вищої освіти", створеної у мережі www.facebook.com).

Під час проведення практичних і лабораторних занять домінанта була зроблена на переосмислення суті та ролі ЄКТС та перетворення її на накопичувальну систему; актуалізацію якостей і творчих здібностей, які мотивують майбутнього викладача на свідомий професійний розвиток, формують нове мислення, нове бачення сенсу педагогічної діяльності, яка б відповідала глобальним змінам в усіх сферах життя та стрімким

інтеграційним процесам в світі. А відтак у перелік завдань для самостійної роботи студентів було внесено доповнення. Наведемо приклад деяких оновлених завдань:

1. Здійснити аналіз основних компетенцій, представлених у діючій освітньо-кваліфікаційній характеристиці підготовки бакалаврів напряму підготовки 6.010101 Дошкільна освіта. Провести їх ранжування відповідно до особистісної значущості, визначити власний рівень їхньої сформованості та доповнити зазначений перелік тими компетенціями, соціально важливими властивостями та якостями, якими має володіти сучасний вихователь ДНЗ.

2. На основі створеного переліку компетенцій, якими повинні володіти випускники вищого навчального закладу, розкрити зміст умінь, які мають бути сформовані у майбутніх вихователів ДНЗ в процесі вивчення навчальної дисципліни "Педагогіка дошкільна".

3. Запропонувати власний зміст певної теми навчальної дисципліни "Педагогіка дошкільна", обґрунтувати його доцільність, створити мультимедійну презентацію основних положень засобами Microsoft Office PowerPoint. Розробити серію евристичних питань і творчих завдань для визначення рівня засвоєння студентами навчального матеріалу лекції.

4. Запропонувати професійно зорієнтовану навчальну дисципліну для вільного вибору студентів спеціальності Дошкільна освіта. Визначити мету, завдання, сформулювати результати вивчення, та розробити її зміст.

5. Написати есе (українською та англійською мовою) на теми: "Я – викладач дошкільної педагогіки інноваційної формації", "Моє бачення студентоцентрованого навчання у вищій школі".

6. Сформулювати 10 правил оцінювання результатів навчально-пізнавальної діяльності студентів, спрямованих на концентрацію уваги на їхніх досягненнях, а не на фіксацію помилок.

Отже, швидке реагування на запити суспільства, обумовлені реформуванням системи вищої освіти, шляхом внесення суттєвих змін у зміст, методи, форми підготовки майбутніх викладачів дошкільної педагогіки сприятиме впровадженню студентоцентрованого навчання, в основу якого покладено ідею максимального забезпечення студентам їхньої конкурентоспроможності, шансів отримати перше місце на ринку праці, підвищенню їхньої "вартості" у працедавців.

Література:

1. Гожик А. Автономія – важка ноша [Електронний ресурс] / Андрій Гожик, Юрій Рашкевич, Леонід Булава // Дзеркало тижня. Україна. – 27 березня 2015 – № 11. – Режим доступу: <http://gazeta.dt.ua/EDUCATION/avtonomiya-vazhka-nosha-.html>
2. Закон України "Про вищу освіту" // Закон від 01.07.2014 № 1556-VII [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://vnz.org.ua/zakonodavstvo/111-zakon-ukrayiny-pro-vyschu-osvitu>
3. Рашкевич Ю.М. Болонський процес та нова парадигма вищої освіти: монографія / Ю.М.Рашкевич. – Львів: Видавництво Львівської політехніки, 2014. – 168 с.